

Dušan Jelinčič

AVENIDA FIGEROA

»Pridi takoj v zapor na Avenida Figeroa. Seboj vzemi denar. Maurizio.«

Listek mi je izročila zdolgočasena uslužbenka za pultom anonimnega in umazanega hotela Andes, me za trenutek pogledala in se takoj nato spet zatopila v branje stripa.

Kaj se je spet zgodilo, se sprašujem, ko hitim po prenatrpanih mestnih ulicah, po katerih močan veter pometa in vrtinči prah, papir in vso mogočo nesnago. Kaj se je moglo zgoditi? Maurizia sem spoznal pred tednom dni, ko sem prišel v glavno mesto. Tu je že vladal popoln kaos. Vsakodnevnih spopadov med študenti in policijo nisem več štel, divja stavka avtobusov pa baje traja že več tednov. Inflacija je v zadnjih dneh tako poskočila, da se je hrana podražila desetkrat in več. Država je v vojnem stanju, vojska pa s svojimi oklopnimi vozili nadzoruje vse mesto. Ljudje so lačni in nimajo kaj jesti. To jim vidiš na izmozganih in obupanih obrazih, ki štrlijo iz suhih in koščenih teles, kjer žarijo le oči. Vendar žarijo z medlo lučjo, morda sovraštva, morda vdanosti, morda upanja v boljšo prihodnost. Vrste pred zastavljalniciami pa so vsak dan daljše. In zastavljalnic je vse več.

Hitel sem po široki osrednji aveniji. Kaj bi se lahko zgodilo? Mauriziev klic na pomoč je bil nadvse resen in ni verjetno, da bi se šalil, saj je sicer duhovit fant. Duhovit, predvsem pa praktičen in inteligenten. Že leto dni je v dopolnilni blagajni v veliki milanski tovarni, kjer je bil nočni čuvaj. Med delom je imel veliko časa, saj je moral le sedeti, sedeti in ... čuvati. In se torej dolgočasiti. Zato si je na delo prinašal knjige. Dobil je v roke Marquezov roman *Sto let samote* in od takrat je zanj obstajala le južnoameriška literatura, obstajala je le Južna Amerika. Naučil se je španščine in čakal prvo priložnost, da obiše to celino.

Dopolnilna blagajna mu je prišla kot nalašč. Odpravil se je od doma in sedaj je že leto dni na poti. In kaj vse je v tem času videl! S parnikom je preplul vso Amazonko, seznanil se je s čilsko diktaturo, doživel je karneval v Riu... In spoznal je najrazličnejše ljudi. Dobre, slabe, povprečne, podpovprečne, nadpovprečne, špekulante, zahrbtnježe, dobronike, pijance, nepoboljšljive uživalce mamil, ubijalce, svetnike. Ljudi pač. Med potovanjem ga je tudi pretresla novica v materinem pismu, da je napravil samomor njegov najboljši prijatelj, ki je bil, prav tako kot on, v dopolnilni blagajni. Ni vzdržal brezdelja, dolgčas ga je ugonobil. Ko bi bil le sprejel Maurizievo povabilo in se z njim odpravil na pot...

Sedaj pa je Maurizio najbrž v težavah. Najbrž resnih, sicer bi mi ne napisal takega listka. Nekaj besed. Pridi takoj v zapor na Avenida Figeroa. Zakaj pa moram vzeti s seboj denar? To bom kaj hitro dognal. Mimoidočega vprašam po aveniji, nato pa že od daleč vidim mogočno kamnito stavbo, ki kraljuje prav na vrhu

lahne vzpetine v osrčju starega dela mesta, skoraj na obzorju. Ko pridem do zapora, kar sopem. Nadmorska višina skoraj štiri tisoč metrov se še kako pozna.

Stopim v stavbo ter se predstavim vojaku, ki je na straži pri vhodu. »Kdo, Maurizio, a ja, to so tisti Italijani, ki smo jih zaprli davi.«

Kar strese me po hrbtu. Vojak me pospremi po širokih hodnikih v notranjost zapora, pokaže neka vrata, mi veli: »Vstopi!« in že izgine. Sam se nekam plaho ogledujem po belih zidovih puščobne sobane, ki je le podaljšek hodnika, potrkam na železna vrata ter pritisnem na kljuko. Vstopim. Dva para oči se zapičita vame. Maurizieve ter vodene oči debelega in zariplega jetniškega uradnika v uniformi. Lahko bi bil eden od toliko čuvajev te mračne zgradbe, lahko pa tudi sam ravnatelj. Kdo bi vedel.

Ko me uniformirani debeluh zagleda, stopi korak naprej in mi v trenutku razprši dvome o svoji vlogi v kaznilnici. »Francisco Cortez, vodja tretjega oddelka,« se mi predstavi, jaz pa iščem Maurizieve oči. Vprašujoče so, jaz pa izdahnem le: »No?«

Maurizio nemirno pogleda uniformiranca, ki gleda popolnoma brezizrazno, le oči so vodene, nekam motne, ter začne svojo pripoved. Govori v italijanščini, vodja tretjega oddelka pa mirno sledi najinemu pogovoru.

»Danes zjutraj, takoj potem, ko sva se razšla,« začne svojo zgodbo Maurizio, »sem v mestu srečal dva študenta iz Padove, Latina in Eugenio. Vprašala sta me, kje in kako bi lahko menjala denar, na črno, seveda. Veš, da se po uradnem kursu ne izplača, ko pa stane štirikrat več. Jaz sem jima povedal, da je tu, v središču mesta, menjalcev valute kot listja in trave, le paziti je treba, da te policaji ne zasačijo. Ni minilo več kot pet minut, ko smo že naleteli na priletnega možička, ki nam je po kar ugodni ceni menjal čedno vsoto dolarjev. Že smo bili zadovoljni, da se je stvar srečno iztekla, ko se nam je približal lepo oblečen moški srednjih let, jaz pa sem prebledel in si mislil: Sedaj je po nas. Eugenia ga je zadnja opazila, on pa je šepnil: 'Sledite mi brez obotavljanja, predvsem pa ne skušajte zbežati, sicer bom streljal!'

Žal smo prehitro razumeli: bil je policaj v civilu, eden od tolikih, ki skuša zaslužiti majhno nagrado s tem, da zasači tujece pri menjavanju valute na črno. In spomnil sem se vseh zastrašujočih govoric o tem, kaj se zgodi tistim, ki jih zalotijo pri tem poslu. Govori se o letih ječe, o nečloveških razmerah v samicah in podobno.

Morali smo mu slediti. Moški je hitel po prometnih cestah, prepolnih ljudi in njihove krame, mi pa za njim, kot v transu. Za trenutek sem celo pomislil, da bi pobegnil, vendar sem se takoj zavedel, da so ulice gotovo polne policajev v civilu, ki bi me takoj prijeli. Končno smo dospeli, v zapor. Mene in Latina so legitimirali in brez posebnih razlag spravili v majhno in umazano celico, kjer sva bila sama, Eugenio pa so odvedli proč, v ženske celice. Od takrat je nisem še videl. Prosil sem paznika, če lahko napišem listek, on pa je odgovoril: 'Seveda, če le plačaš!' Jasno, da sem mu plačal to uslugo in še naslednjo, da je odnesel listek v tvoj hotel in te obvestil. No, sedaj si tu. To je vse.«

Vprašujoče sem ga pogledal in skozi zobe izdahnil: »In sedaj?«

Maurizio je pomenljivo zamahnil proti še vedno brezizraznemu uniformiranecu Franciscu ter rekel: »Namignil mi je, da se bova že nekako pomenila.«

Tako sem zariplega debeluha pogledal jaz. Kakšen obraz! Rdeč, zabuhel, z majhnimi, komaj vidnimi krvavimi progicami na ogromnem in nesorazmernem nosu. Prav gotovo veliko pije, sem si mislil. Buljil sem vanj kar se da pomenljivo, dokler se ni odsotno zazrl vame, jaz pa sem mu glasno in razdraženo rekel: »No, in?«

Nisem prenašal njegove uniforme, njegovega obraza, njegovih krvavih progic

na nosu, njegove malomarno pod pas zatlačene srajce, njegovih debelih mastnih rok, njegove prisotnosti. Upiral se mi je. Motila me je vročina v uradu tega zavora, zaradi nadmorske višine razredčen zrak, težak zadah, ki je kraljeval v tem prostoru, obdanem s štirimi umazanimi stenami. Motil me je občutek preteče nevarnosti, motila me je nejasnost trenutka, pa sem razdraženo siknil:

»No, koliko denarja hočeš?«, in v trenutku sem se domislil vseh podobnih situacij, ko sem moral podkupovati policaje, vojake, hotelske uradnike, menjalce valute, carinike in najrazličnejše šarlatane ter sleparje vseh vrst. Pri tem me je najbolj motilo in celo poniževalo njihovo ponižanje, saj so se povsod pustili podkupovati za nekaj pesov, sukrejev ali solov, za nekaj lir, za kos kruha. Da bi vsaj zahtevali desetkrat večjo vsoto, pa bi se mi vse skupaj tako ne gnusilo. In tudi sam sebi se ne bi tako gnusil, če bi jih podkupoval za spodobno vsoto. Koliko državnih mej sem prekoračil tako, da sem moral priložnostnemu funkcionarju stisniti v prsni žep pol dolarja, ko pa nisem nikoli imel v redu vseh dovolilnic ter podpisanih in divje prežigosanih uradnih listov. Kolikokrat sem menjal denar na črno ob prisotnosti carinika, ki me je gledal, a me ni videl, ker je tisti trenutek tesno stiskal v rokah nekaj ubogega domačega denarja, ki ga je razžirala divja inflacija.

Na vse to sem mislil, ko sem ponovil stavek, jasno in tokrat že odločno, saj se je zariplež delal, da me ne sliši, a so mu oči žarele, kakor da v rokah že čuti čedno vsotico umazanega denarja: »Vprašal sem te, koliko denarja hočeš!«

»Dvajset dolarjev!« izdahne bolj z obrazom, ki se mu širi do neverjetnosti, kot z usti.

»Dvajset dolarjev! Ti si nor!« se mu zaderem v obraz. Še nikdar nisem plačal toliko v podobnih primerih.

»Dvajset dolarjev,« ponovi. Divje je odločen. Nekaj neprijetnega me teži, toplota, zariplež, smrad, dvajset dolarjev, on pa si z nervozno krettnjo popravi ovrtnik, naredi strog in uraden obraz, se obrne k meni in Mauriziju, kot da bi začel pomemben govor: »Vesta, kakšni so zapori na tem koncu sveta? Ali vesta, da tu ni odvetnikov in politikov, ki te v trenutku spravijo iz luknje? Ali vesta, da kogar spravimo v keho, za nas ne obstaja več, kratko in malo pozabimo nanj? Ali vesta, da niti sami ne vemo, koliko obupancev je v slavnem zaporu v Avenidi Figeroa? Tu so namreč živeli in ... mnogi niso preživeli.«

Debeluh zlobno poblskne z očmi in se tiho in hudobno zareži: »Mnogi revolucionarji, sindikalni voditelji rudarjev v Potosiju, ljudski voditelji, saj pravite tako temu v Evropi, kajne? Ali vesta, koliko ljudi je že umrlo v tem zaporu?«

Ne zdržim več, toplota, smrad, zariplež, utrujenost, dvajset dolarjev, grožnje.

»Dovolj, svinja prekleta!« mu vržem v obraz, »dam ti dvajset dolarjev, svinja neumna ...«

Ne morem več, toplota, smrad, gnus, predvsem gnus, vseobsegajoči, brezizhodni gnus nad vsem, nad njim, nad toploto, nad smradom, nad gnusom samim, nad tem prekletim stanjem, ki bi ga hotel zbrisati iz duše. Jaz v nekem prekletem izgubljenem zaporu, v nekem prekletem izgubljenem mestu, v neki preletni izgubljeni državi, na neki preletni izgubljeni celini, na nekem prekletem izgubljenem svetu, jaz, ki se, izgubljen in večno preklet, kregam za dva preleta naključna neznanca, ki sta se tako prekleto neumno in naivno pustila prijeti nekim prekletim izgubljenim policajem in se pustila odvesti v ta preletni in izgubljeni zapor. In predvsem jaz, tisočkrat preklet in tisočkrat izgubljen!

Res sem se čutil izgubljenega in zbezanega, ko sem se bolj z usedlinami raztrgane in razvrwane duše kot z usedlinami raztrganih in razrvanih možganov zavedel, kaj sem mu rekel. Vojaškemu funkcionarju, ki v teh krajih velja več od

kralja, sem rekel svinja. Pa naj se zgodi, kar že hoče, saj slabše od tega ne more biti. Pa naj še mene vtaknejo v zapor, pa naj me ubijejo, če hočejo, samo da zbežim iz tega trenutka...

Počasi se mi je spet vračala prisebnost, saj me je plaz toplote, smradu in gnusa pobral za nekaj trenutkov. Postrani in malce prestrašeno sem pogledal zaripleža, ki se mi je zdel še bolj odvraten kot prej, ter si mislil: »Ni dojel, da sem mu rekel svinja.« Takoj nato pa se mi je še bolj zagnusil, ko mi je šinilo v možgane: »Ta žival nima nobenega ponosa!«

On pa je medtem, kot da bi se zavedel svoje svetlorjave uniforme, zbral svoj razoran obraz v narejene in naučene uradne birokratske gube, zvito pogledal proti meni, ki sem se čisto nalahko začel tresti, in potihno pisknil: »Jaz da sem svinja, a?«

Komaj sedaj sem se zavedel, da ima vreščeč glas, kar se mi je takrat zdelo kot znak pomanjkanja ponosa. »Zapri me v celico, svinja neumna, ko pa sem te žalil in poniževal,« sem rekel. On pa, kot da bi bral moje misli, me pogleda motno, toda tesno in obenem vdano, skoraj poraženo, nekoliko odsotno in hlapčevsko, ter reče mirno in preprosto, da je zvenelo že izzivalno: »No, kje je dvajset dolarjev?«

Sežem pod srajco, odprem zadrgo na majhni torbici, ki sem jo imel varno pripeto okoli pasu, vzamem dva bankovca po deset dolarjev, mu jih stisnem v roke, se mu zazrem v oči in zavestno skandiram besede: »Tu imaš dvajset dolarjev, svinja prekleta.«

Francisco že menca oba desetaka. Oči mu žarijo in sevajo pohoto, strast, morda celo srečo. Da lahko to storita dva desetaka! Pravkar sem mu rekel svinja prekleta, on pa že požira z očmi zamaščena bankovca. Da bi me vsaj spravil v luknjo, ko sem mu rekel svinja prekleta.

Naenkrat sem se čutil močnega, samozavestnega, izzivalnega. Pred sabo imam mevžo mevžasto, svinjo prekleto, ki je prodal dušo za dvajset dolarjev. Ošabno mu siknem: »Takoj izpusti iz celice fanta in dekle, če hočeš zaslužiti svoj prekleti denar!«

Zariplež pogleda nekam v prazno, glasno pokliče paznika in se sploh dela, kot da se ga stvar ne tiče. Prezre tudi vse žaljivke. Kot da bi izbrisal ves ponos, ki ga je morda kdaj imel, kot da bi izbrisal svojo dušo.

Prišel je paznik, mlad fant temnikaste polti, z obrazom, ki so ga že razbrazdale globoke gube, in čakal na ukaz. Francisco mu je brezizrazno velel, privedi Italijana!, in si z roko malomarno spodil mušico z obraza.

Fant se je neslišno obrnil in izginil, takoj nato pa se je spet prikazal z visokim plavalasem: bil je Latino. Maurizio mu je planil v objem, čeprav se nista videla le kake pol ure. Latino, suhljat študent, pa je le šepnil: »Si plačal kavicjo? Si, seveda si! Gremo takoj po Eugenio! Bojim se zanjo, ko pa so jo zaprli v žensko celico na drugi strani zapora.«

V trenutku, ko mu je Maurizio odgovoril: »On je plačal kavicjo,« in pokazal name, sem si mislil: »Kakšna prekleta kavicja neki! To je najbolj gnusna podkupnina, ki sem jo izročil najbolj ogabni živali na tej zemlji.«

Nato sem se obrnil prav k tej ogabni živali in ji velel:

»Odvedi nas takoj k dekletu, ko si že prej prejel svoj umazan denar!«

Debeluh se je popraskal pod nosom, kjer so se mu košatili neurejeni in bohotni brki, me motno pogledal, se obrnil k mlademu pazniku ter mu zažugal: »Odvedi nas k ženski, da si jo vzamejo in izginejo od tod!« Imel sem vtis, da je sit te zgodbe in da se nas hoče čim hitreje rešiti.

»Navsezadnje je moj tepec brez duše pošten in sem z njim ravnal krivično,« sem si mislil. »Bil je plačan in sedaj hoče izpolniti svojo obljubo. In morda niso tisti

dolarji, ki sem mu jih izročil in jih sedaj mečka po rokah, tako umazani in tako nepošteno zasluženi,« se mi je še podilo po možganih.

Prvi je stopil iz urada mladi paznik, za njim Maurizio, Latino, jaz, nazadnje pa še na videz vse nestrpnejši zariplež Francisco. Spet so nas pogoltnili mračni in turobni hodniki jetnišnice.

Dolgo smo hodili. Večkrat so nam morali pazniki odpirati težka železna vrata, naposled pa smo se znašli v spodnjem krilu ogromne stavbe, ki je bilo določeno za ženski zapor. Večina osebja so bile ženske, očitno indijanskega izvora, z mrkimi in nagubanimi obrazi. Nobena od paznic ni spregovorila. Le nemo so odpirale in zapirale vrata, kot bi hotele biti nevidne in neslišne.

Čutil sem, da se približujemo celici, v kateri je zaprta Eugenia. Podzavestno opazim pred seboj še zadnja železna vrata, za njimi pa vrsto celic. Tesno mi je. Zadušljivo. Rad bi zbežal in prepustil Latinu in Mauriziju neprijetno nalogo, da odvedeta Eugenio iz zapora. Pozorno ju pogledam. Tudi njima se na obrazu pozna, da mislita isto, tudi onadva bi najraje izginila, se izničila. Kar čutimo, da ne bo naš odhod iz zapora tako gladek, tako preprost, tako brez usodnih posledic.

Mrazi me po hrbtu, obenem pa se me loteva neznosna napetost, ki še narašča z vsakim korakom, s katerim se približujem usodnim železnim vratom. In naenkrat stojim pred njimi nepripravljen in razgaljen. In občutim jih kot nekaj zame prevelikega, preveč odločilnega, da bi lahko stopil skozi, ne da bi se spremenil. Čutim, da od trenutka, ko bom stopil v tisto najtemnejše, v tisto grozeče v spodnjem krilu kaznilnice v Avenidi Figeroa, ne bo zame nič več tako, kot je bilo prej. Zgoditi se mora nekaj usodnega.

Ob tem spoznanju se zdrznem. Mrka paznica pa s težkimi ključi že odpira škripajoča vrata, ki vodijo do vseh celic. Iz tega zadnjega hodnika sije čudna, neavardna luč, nekaj med temnomodrim in vijoličastim. Vstopim. Vrsta celic, iz njih pa silijo najrazličnejši glasovi, ki nimajo na sebi nič več človeškega. Nekaj podobnega tarnanju, vendar vdano, resignirano, atavistično, poraženo. Nobenih viškov in padcev ni v teh glasovih, nič kričečih strun in basovskega bobnenja ni v tej premagani enoglasnosti, nobene upornosti ni v tem, kar sem zgrožen prepoznal za človeške glasove.

In, in . . . groza! Iz celic molijo koščene roke, ena, dva, deset, sto rok hlasta po nečem, česar ni mogoče opredeliti, hlasta po nečem neoprijemljivem, neizrekljivem, hlasta po niču samem. Zdrznem se. Se ustavim. Bojim se teh rok, bojim se tega, kar smo vsi mi storili tem ubogim ljudem. Bojim se rok, ki silijo skozi rešetke in svarijo, da obstaja greh, da živimo z večno krivdo do soljudi. S krivdo danes, sedaj, tu, do teh ubogih živih bitij, ki mislijo, čustvujejo, se jočejo, obupujejo, morda umirajo. Morda jutri krivdo do človeka, ki ga na ulici nisi hotel pogledati, ker si gledal, kot vedno, tja, kjer ni tvoj pogled koristil nikomur, morda niti samemu sebi ne, pa si ga s tem pogubil, ne da bi sploh vedel zanj.

Na tem hodniku, v tej nerealni temnovijoličasti moreči luči sem se čutil sam, sam s temi rotečimi vozlastimi rokami. Izginil je debeli uniformiranec, ki sem ga še trenutek prej čutil, da drsi za mano, izginila sta Latino in Maurizio, ki sta hodila pred mano, izginil je mladi paznik, ki je plaho prekladal ključce celic. Te mu je trenutek prej nemo izročila nema čuvajka, ki je sedaj nemo hodila pred njim, ki je nemo stopical za njo.

Naposled se ustavi pred drugo ali tretjo celico. Jaz se čisto nalahko stresem, ona pa veli čuvajčku: »Odpri!«

V trenutku, ko ključi zaškrtajo v ključavnici, koščene, izpite in brezkrvne roke izginejo, se neslišno potegnejo vase in vrata se s peklenskim, kot življenje dolgim

zavijajočim škripanjem nenadoma odpro. Pogledam skozi režo: tema. Iz teme pa buljijo vame štirje pari žarečih oči. Osem kosov žerjavice. In žerjavica se spremeni v vrtinec, vrtinec pa me omami in me potegne v temo, iz katere so žarele slepeče oči.

Ne vem, koliko časa sem strmel v temo osmih škrlatnih rubinov. Vem le, da se je tema nenadoma razblinila, jaz pa sem zagledal gnusen, tesen, vlažen, črn in umazan brezizhoden prostor, velik največ dvakrat dva metra, v katerem so ždele štiri uboge, drobne postave, vsaka sesuta v dve gubi, in nemo zrle v nas. Bile so tri indijanske ženske, neopredeljive starosti, zavite v debele pisane cunje, pritisnjene k tlom pod težo resignacije in revščine, četrta pa je bilo prestrašeno dekle, očitno tujka, ki je zbegano gledala proti odprtini priprtih vrat.

Takoj sem prepoznal Eugenio in njen zlomljeni izraz. V uri ali dveh se je postarala, sem si mislil, čeprav je prej nisem poznal. Vendar sem pod trpečo masko spoznal, da je bil ta sedaj raztrgani obraz nekoč, pred tisoč leti, veder, širok in sončen. Sedaj pa je iz njega izžareval le strah, obup in huda notranja stiska. Človek se lahko v eni uri postara za več življenj, lahko pa se v več življenjih ne postara niti za minuto, mi je spet šinilo v glavo.

Vidim, da je Eugenia pretrpela hudo, morda odločilno življenjsko preizkušnjo. In nemo sem se zagledal v te gube, ki so ji razbrazdale obraz, ne da bi mogel narediti karkoli. Porazeno sem gledal njen poraz. In njen poraz je bil moj poraz, bil je poraz drugih treh žensk v njeni celici, poraz Latina in Maurizia, poraz našega zariplega debeluha, poraz mladega paznika, poraz te celice, poraz slavnega zapora v Avenidi Figeroa, poraz celotnega človeškega rodu. In ta kozmični poraz sem občutil z vsakim vlaknom svoje biti.

Zdrnil sem se. Ne vem, koliko časa sem buljil v brezno druge ali tretje ženske celice. Morda je minila desetinka sekunde, morda minuta, morda cela večnost, kdo bi vedel. Vem le, da se je naenkrat nepričakovano in nenapovedano Eugenia odtrgala od tal celice ter v histeričnih krčih neustavljivega joka planila Latinu v objem. Med hlipanjem dolgo ni mogla govoriti. Z Mauriziom sva jo osuplo gledala. Debeluh in čuvajček sta se odsotno zazrla nekam v prazno, ne da bi se jima mudilo niti s pogledom. Eugenia je v objemu plavolasega Latina poskušala začeti svojo pripoved, pa je le jecljala nekaj nerazumljivega.

Zavladala je tišina, ki so jo občasno prekinjali osamljeni dekletovi visoki in nerazumljivi zlogi. In v tej tišini se je čas ustavil. Ustavil se je najprej za zaripleža in mladega paznika, nato zame in Maurizia, nazadnje še za Latina in Eugenio. Ne vem, zakaj sem se takrat domislil, da tukaj ljudje na ulici mirno kupujejo včerajšnji časopis, če ne dobijo današnjega, da se jim nikdar in nikamor ne mudi, kot da je že vse zapisano v zvezdah ali v krivi usodi, kot da ni vredno iti kamorkoli, se za kaj boriti, saj je navsezadnje vse zaman. Morda zato, ker je Eugenia počasi in negotovo začela svojo zgodbo, jaz pa sem dobro vedel, da je ne bosta ne Francisco ne paznik prekinjala ali kakorkoli motila. Kar izginila bosta, spremenila se bosta v zrak ali zvezdni prah. Odsotno bosta prisotna, kot so tu prisotni ti večni zidovi, ta kamniti tlak, ta celica, ta težki zadah.

»Ko so me ločili od Latina in Maurizia,« je pričelo dekle svojo pripoved, »sem si mislila, da je vsega konec. Svet se je sesul name, tako da sem kot v transu šlela korake po teh hodnikih. Ne spominjam se, kdaj in kako sem se znašla v tej celici,« je pokazala proti vratom, ki jih je morda pred minuto paznik spet zaprl. »Vem, da sem naposled hropla in hlipala, nekdo pa me je nežno, čisto žensko božal po laseh. Dvignila sem glavo in zagledala postaran obraz morda še mlade domačinke, očitno indijanskega porekla. Bil je čisto izmaličen in razrit od gub, vendar tako poln

dobrote, materinstva in notranje lepote, ki je odsevala od nje in razširjala njen izraz v sončno polnost, da sem se kar zdrznila.« Ponavljala je le: »Ne jokaj, mala, ti boš kmalu zunaj, me pa bomo tukaj ostale še dolgo.«

»Pogledala sem naokoli in zagledala drugi dve ženski, ki sta vdano in nepremično zrlji vame. In glej... v trenutku je strah popustil, hlípanje je ponehalo, vame pa se je naselil čuden mir, ki je izžareval iz sotrpink v celici in me vso prežet. In z njihovim mirom so se vame naselile one same, njihov duh, njihovo trpljenje, njihovo ponižanje, njihova beda, njihova samota. In skoraj neopazno, naravno, brez začudenja sem prisluhnila zgodbi nežne sotrpinke, tako da se mi je zdelo, da se njeno božanje spreminja v zgodbo samo, ta pa se nato, skoraj nevidno in spontano, spet spremeni v božanje. In njene besede so božale prav kot njene hrapave roke. Glas trpeče domačinke je prihajal kot z oddaljenih čudežnih livad ter me povedel v vrtnec silnega čustvovanja, kateremu se nisem mogla odtegniti. Kar začaral me je. V trenutku, ko mi je pripovedovala svojo zgodbo, se mi je zdelo, da jo sama doživljam. In bila je mora, ki je ne bi rada doživela nikoli.«

Eugenia je zbegano pogledala Latina, nato še mene in nazadnje Maurizia ter nadaljevala: »Ko je nesrečnica prodajala kruh na glavnem trgu, so se ji približali policaji in jo vprašali, če ima dovoljenje. Seveda ga ni imela, saj nihče od pouličnih revežev nima dovoljenja za prodajo kruha. Že leta, odkar kruha stalno primanjkuje, vsi potujoči in improvizirani peki, ki se sproti spreminjajo v peke, obrtnike, šoferje, prodajalce sadja, le da bi se prebili do naslednjega dne, prodajajo kruh, ne da bi imeli za to uradni papir pristojne oblasti. In nihče jih pri tem ne moti, čeprav vsi, predvsem pa policaji, prav dobro vedo, da nimajo teh prekletih papirjev, ki so dražji od zaslužka vsega tedna.

Policaji so bili trije, pa so vztrajali pri dovoljenju. Ona je naposled rekla, da ga pač nima in konec, kot ga nima nihče tu na trgu. Uniformiranci pa so se pomenljivo spogledali, se zazrli vanjo s posmehom in zaničevanjem, jo zvlekli v temno stransko ulico in večkrat posilili. Nato so ji še nadeli lisice ter jo odvedli v zapor in pahnili v to temno celico. Ona ni reagirala, kot vselej. Rekla je, da se ji je to že večkrat zgodilo in da se ji še večkrat bo, komaj jo spet izpustijo iz zavora...«

Eugenia se je oddahnila in vprašujoče pogledala okrog sebe. Njen pogled se je za trenutek ustavil pri zaripležu, na katerega smo čisto pozabili. Skoraj smo mislili, da nevidno in neslišno lebdi med nebom in zemljo, ko pa je bil v neki drugi, tretji ali četrti dimenziji, ki ni spadala v to kaznilnico. Eugenia je požrla slino ter nadaljevala – ne zato, ker bi si to želela, temveč zato, ker smo od nje pričakovali, da nadaljuje s pripovedjo o svoji mori. Ona pa je le plaho lovila naše poglede, skoraj otroško navno in boječje vprašujoče, ter spet, skoraj le sama zase, povzela:

»Saj, saj, ... to je vse. Kaj ni dovolj? Tudi drugi dve sojetnici so aretirali iz kakšnega nepomembnega razloga, tudi drugi dve so najbrž posilili, če ne tokrat, pa kdaj prej, ali pa ju bodo šele prihodnjic, saj je to le stvar časa. In... in celica. Kakšna preleta, umazana in smrdljiva luknja. In... in tistim, ki jih v te luknje zaprejo, ne dajejo hrane. Lahko pa ti hrano od zunaj prinašajo sorodniki, prijatelji in znanci. Če pa nimaš nikogar, lahko tudi umreš od glada, kot se je v tej ječi že zgodilo. Ena od mojih sotrpink že tri dni ni jedla. Na srečo je moji tolažnici, tisti, ki so jo policaji na cesti posilili, brat prinesel hleb kruha, da, prav kruha, zaradi katerega so jo zaprli v keho, ta kruh pa so razdelile na štiri enake dele.«

Eugenia je sedaj iskala začudenje na naših okamenelih obrazih. »Da, tudi meni so dale kos kruha, pa čeprav sem bila lepo oblečena, prestrašena, mlada in navna tujka, ki je bila zaprta le kako uro in so zanjo vedele, da bo kmalu na prostosti. Kakšno tovarstvo, kakšno prijateljstvo se je nenadoma porodilo med nami iz tega

trpljenja, ki sem ga jaz, v nasprotju z njimi, občutila le v smešno majhni meri. Kako natančno in pazljivo so lomile ta ubogi hleb kruha! In kako so mi ga nudile, one, navajene na večno trpljenje, ki ga sprejemajo vdano, kot pač sprejemajo življenje samo, ter me obenem tolažile: »Uboga punčka, potolaži se, kmalu boš zunaj, nič ne jokaj...« Tako so mi pravile one... one, ki so že zdavnaj pozabile, kaj pomeni smeh, vedrina, veselje, sreča, ko pa je obup, brezizhodnost, beda in jok njihova edina stvarnost, tako da si drugačne ne morejo zamišljati.

Uboge, uboge moje dobre prijateljice, uboge moje dobre sotrpinke, uboge moje tolažnice... Vtis imam, da so me naučile ceniti življenje. Sedaj na drugi strani teh železnih vrat z rešetkami prisluškujejo našim pogovorom in ne razumejo ničesar. Vedo le, da sem sedaj srečna, ker sem zunaj in tudi one so srečne, ker sem jaz srečna.«

Eugenia je sedaj odločno pogledala okrog sebe. Zdelo se mi je, da se ji je odgnil zastor, za katerim je kot v omamni omotici razpletala svojo zgodbo. Nenadoma se je zavedela debeluha in mladega paznika, občutila je našo prisotnost. Prav tako sem se nenadoma tudi jaz preselil iz čudnih modrikastih in zadimljenih višav na trdna tla, na ta svet, v to ječo. Ona pa je, kot da bi se nečesa spomnila, kot da bi se domislila nekaj odrešujočega in svetlega, nenadoma nestrpno rekla: »Daj, daj, hitro, pojdimo na trg in kupujemo čim več hrane in jim jo prinesimo v celico. Srečne bodo. Dajmo, dajmo, hitro!«

Nanaglo ma se je iztrgala iz Latinovega objema, rekla debeluhu, ki jo je začuden pogledal, »vrnemo se takoj,« in že je hitela po temačnih hodnikih zapora v Avenidi Figeroa. Mi smo naravnost tekli za njo. Pazniki so hitro in vprašujoče odpirali škripajoča železna vrata, mi pa smo kot obsedeni stopicali za to furijo ter dolgočasnim in obenem začudenim paznikom ponavljali: »Vrnemo se takoj... vrnemo se takoj...«

Bili smo na ulici, kjer nas je oblila polnost sončnih žarkov, ki so nas slepeče ščemeli v očeh, takoj nato pa na trgu. Mladi paznik je, najbrž na ukaz Francisca, vodje tretjega oddelka kaznilnice, prisopihal za nami. Mi pa smo navalili k prvim stojnicam in začeli divje nakupovati najrazličnejšo hrano. Pazniček se je ob tem izbruhu nakupovalne sle ustavil, se naslonil na ograjo in nas gledal, na ustih pa mu je zaigral lep, tih in skoraj neviden nasmeh. Imeli smo polne roke sadja, kruha, zavojčkov raznovrstnih slačic, čokolade, sira in drugih dobrot. Komaj smo nosili, pa tudi mladi jetniški uslužbenec nam je pri tem pomagal.

Nosili smo v neki sveti ihti, da opravimo to samaritansko dejanje, pa naj si bo to zadnja stvar, ki jo storimo v življenju. Vame pa se je čisto počasi, skoraj neslišno prikradel neprijeten občutek, da sem le presit in prerazvajen človek, ki misli, da opravlja veliko stvar, nekakšno križarsko vojno, nekakšno sveto poslanstvo.

Saj res. Danes jim bomo prinesli hrane. Danes bodo Eugenijine jetniške tolažnice site. A jutri? In pojutrišnjem? In čez mesec dni, ko jih bodo morda izpustili na prostost in jih bodo policaji spet posilili in vrgli v celico, tako da bodo spet lačne in žejne? In čez leto dni? In do konca življenja? Našega? Njihovega? In do konca življenja njihovih sinov in hčerá, ki morda že prodajajo ubogo kramo na trgu, odkler ne bo prišel policaj, morda prav ta ali njegov sin, in bo njihovo hčerko posilil, sina pa pretepel in ga pahnil v celico, morda vedno isto, morda v drugo, in tako naprej, večno, do konca?

Jaz pa tukaj hitim po ulici z rokami polnimi najrazličnejših vrečk hrane in mislim, da opravljam nekaj za človeštvo odrešujočega. Polaščal se me je strašen občutek krivde. »Ko prideš v jetnišnico, oddaj hrano s povešenimi očmi, ubogim

ženskam v ječi reci hvala, in izgini s hitrimi koraki, ne da bi si karkoli domišljal,« sem si rekel, ko sem stopil skozi velika vhodna vrata kaznilnice.

Ko nas je zagledal zariplež, ki je čakal v veži pred glavnim uradom, se je vidno oddahnil. Pospremil nas je v spodnje krilo zapora, ki je bilo dodeljeno ženskam. Osebnost je odprl Eugenijino celico ter se ji umaknil. V Eugenio se je zazrla šest živordečih rubinov. Vstopila je, meni pa se je zdela kot nedolžen angel, ki se pripravlja, da poboža spečega otroka. Obžarjena je bila z nebeškim sijem, saj je ob svojem prihodu spremenila vijoličasti moreči dah celice v sinje odrešujoče žarke. Ona lahko stopi v to brezno brezizhodnosti, sem si mislil, ona edina lahko, ne da bi povesila oči pred fistimi, ki so, pa čeprav za utrinek kozmičnega časa, trpele z njo. »Le ona lahko,« sem si ponovil.

Odložila je hrano na tla celice in nam z nežno odločnostjo dala znamenje, naj potihno in le posamezno vstopimo, potihno in neslišno odložimo hrano in se povešenega pogleda umaknemo. Njeno znamenje je hotelo povedati to. Tako sem občutil in takrat se nisem mogel zmotiti.

Za Latinom in Mauriziom sem pod strogim pogledom uniformiranega debeluha prišel jaz na vrsto za pot v brezno. Neodločno sem stopil v celico s trdnim namenom, da ne dvignem povešenih oči in povešene glave, ki se je globoko upogibala pod težkim bremenom občutka krivde. V celici sem naredil le obotavljiv korak ter položil hrano k nekemu pisanemu krilu, iz katerega sta štrleli suhi in žilavi majhni nogi.

Nenadoma je neka roka prijela mojo in jo v divjem navalu hvaležnosti obupano in trdo stiskala. In nikdar ni bil tako močan in boleč stisk hkrati tako nežen in nikdar ni bil dotik tako umazane roke tako prozoren in kristalno čist. In vendar me je v duši tako skelel, da so utrinki razbeljenega pelina grenko kapali na mojo roko in razraščali bolečino stiska te mučenice do neznosnosti. Najraje bi zakričal. V obupni smrtni stiski pa sem dvignil povešeni pogled in se ji plašno, kot da bi prosil odpuščanja, zazrl v oči. Ona mi je vrnila pogled, nebeško sinji pogled, poln sonca, dobrote, pravičnosti in hvaležnosti. In ta pogled, ki mi ga je naklonila neznana svetnica in mučenica v nekem prekletem zaporu, v nekem prekletem mestu, v neki prekleti deželi, na neki večno preleteni celini, hranim kot enega najlepših, najbolj kristalno čistih, najbolj sončno ščemečih in od jutranje zarje obdanih spominov svojega nemirnega življenja.

MRTVENU (TROKI)

LEKNA

Utrudil si zrak in svetlo ...
 na svetlo svojega ...
 Oči so se ...
 Utrudil si zrak in svetlo ...
 A jaz ...
 Posledni ...